

01 CAMERA 01
08/06/04
07:28

når
har du lov til å
overvåke
med kamera?

En femtrinns veiledning

Datatilsynet

kjenner du reglene godt nok?

Mange som monterer opp overvåkingskameraer kjenner ikke godt nok til reglene de plikter å følge. I denne veilederen får du gjennom fem trinn vite hva som er lov og hva som ikke er lov ved kameraovervåking.

“...vedvarende eller regelmessig gjentatt personovervåking ved hjelp av fjernbetjent eller automatisk fjernsynskamera, fotografiapparat eller lignende apparat.”

Definisjon av kameraovervåking i personopplysningsloven § 36

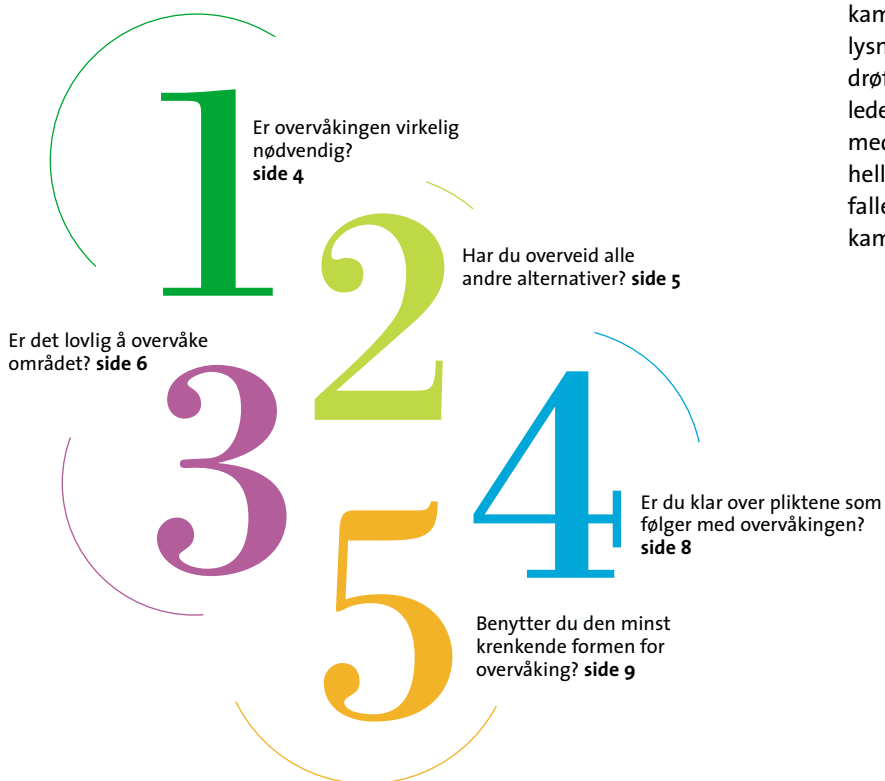

Bruk av kameraovervåking er langt på vei blitt en akseptert metode for å løse ulike problemer, ofte uten at alternative løsninger i det hele tatt diskuteres. Den voldsomme økningen i antall overvåkingskameraer de siste årene gjør det viktig med klare retningslinjer, slik at vi ikke får et samfunn der vi ikke lenger har noen privat sfære.

Denne veilederen er i utgangspunktet ment for dem som vurderer å montere opp overvåkingsutstyr. Her vil vi skissere opp noen regler og retningslinjer du må forholde deg til både før og etter at utstyret er montert, i tillegg til ulike momenter du bør vurdere underveis.

Det er bare personovervåking som omfattes av personopplysningsloven. Oppmontering av kamera som gir oversiktsbilder av typen «Været i dag» vil derfor ikke berøres av loven, så lenge enkeltpersoner ikke kan identifiseres. En viktig huskeregel er å nøye seg med å filme gjenstander og ikke personer, så langt det er mulig.

Bruk av kamera til ansiktsgjenkjenning eller annen identifisering reiser problemstillinger som går ut over bestemmelsene om kameraovervåking i personopplysningsloven. Dette temaet drøftes derfor ikke i denne veilederen. Filming eller fotografering med håndholdte kameraer vil heller ikke omtales, fordi det ikke faller inn under definisjonen av kameraovervåking.

er overvåkingen virkelig nødvendig?

Om overvåkingen er lovlig eller ikke avhenger av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Er ikke overvåkingen nødvendig, er den heller ikke lovlig.

Vurderingen skal være objektiv, og i første omgang foretas av den som planlegger og iverksetter tiltaket. Vurderingen kan imidlertid være vanskelig å gjennomføre fordi det ofte ligger sterke meninger og følelser til grunn for ønsket om å overvåke. Vurderingene bør derfor kvalitetssikres ved at de legges frem for noen som er nøytrale i den konkrete saken. Dersom du ønsker det kan Datatilsynet gå gjennom vurderingene og gi en uttalelse.

Konkret problem

Du må først vurdere om det foreligger et saklig behov og en berettiget interesse for å montere opp utstyr. Det er ikke alltid like enkelt å vurdere hva som ligger i dette, men om det gjelder sikring mot innbrudd, tyveri, hærverk og sikring av bevis til straffesaker, vil det som

regel kunne sies at det foreligger et saklig behov for å montere opp kamera. Det må da foreligge et helt konkret problem, eller en overhengende risiko for et problem.

Om et blomsterbed kun ødelegges hver gang det er russetid kan det ikke sies at det er et saklig behov for overvåking. Dersom begrunnelsen for overvåkingen er å ivareta liv og helse kan det også sies at det foreligger et saklig behov, hvis dette hensynet ikke kan ivaretas like godt med andre midler.

Kameraovervåking skal normalt ikke finne sted dersom problemet kan løses eller risikoen minimeres gjennom alternative tiltak. Å redusere kostnader er ikke et argument for å velge kameraovervåking og droppe andre tiltak.

Forebyggende effekt

Du bør også tenke grundig gjennom om du tror overvåkingen vil ha en forebyggende eller en oppklarende effekt. Hva er det mulig å oppnå ved å overvåke? Det kan være greit å være klar over at overvåking neppe endrer holdningene til de som eventuelt forårsaker problemet. Erfaring viser at overvåking av et problemområde bare forflytter atferden til et annet sted.

Det skal alltid foretas en vurdering av om gevinsten ved overvåkingen er større enn den integritetskrenkelsen den enkelte blir utsatt for ved å bli overvåket. Behov og tiltak skal stå i et rimelig forhold til hverandre.

Det må være et helt særskilt behov for å overvåke dersom det kun er en begrenset krets personer som ferdes der man ønsker å overvåke. Et typisk eksempel her er en arbeidsplass.

2

har du overveid alle andre alternativer?

Det er viktig å tenke på at selv om det er lovlig å sette opp et overvåkingskamera, er det ikke sikkert at det er den beste løsningen for å løse et problem.

Kameraovervåking bør alltid være siste utvei for å løse et problem. I enkelte tilfeller kan det til og med kreves at den som vil overvåke faktisk har prøvd ut alternative løsninger uten å oppnå ønsket effekt.

Heller vakthold

Kan du ta i bruk vakthold av et eller annet slag for å få bukt med problemet? Mange har gode erfaringer med økt vakthold ved problemområder. Dette kan være i form av dørvakter eller vektere som kontrollerer flere områder.

Begrenset adgang til enkelte områder, slik som garasjeanlegg, vil også kunne være til hjelp.

Se i lyset

Utendørs er det ofte på de noe mørke og bortgjemte stedene det skjer ulike straffbare handlinger. Det mulig å bli kvitt uønsket atferd dersom disse områdene lyssettes i større grad.

Bruk området

Kanskje vil det mest effektive være å forsøke å fjerne kilden til problemet, eller er det mulig å motvirke den uønskede atferden ved å ta området i bruk på kveldstid? Arrangering av ulike aktiviteter på området for å «ta det tilbake», kan i enkelte sammenhenger være nyttig.

3

er det lovlig å overvåke området?

Selv om du har kommet fram til at kameraovervåking er den beste løsningen på problemet, er det ikke sikkert at det er lovlig å overvåke det ønskede området.

Det må her understrekes at det er vanskelig å definere helt klare og enkle regler. Det vil alltid finnes grenseområder der det er unntak. Dette er derfor ment som en rettesnor for hvilke hovedprinsipper som gjelder om hvor det kan overvåkes. Legg også merke til at det normalt ikke er tillatt å ta opp lyd sammen med bildet.

Hjemlig situasjon

Det finnes enkelte områder hvor det ikke er lov til å drive med kameraovervåking uansett hvilke grunner man måtte ha til det. Dette gjelder selvsagt overvåking av andre i deres egne private hjem, men også overvåking av hotellrom eller lignende steder hvor de overvåkede befinner seg i en hjemlig situasjon. Toalettrom, avkledningsgarderobere og prøverom skal også være skjermet for alle typer kameraovervåking.

Egen privat grunn

Dersom du vil filme din egen private eiendom, er det to ting du må være klar over: Kameraet kan ikke samtidig fange opp deler av et offentlig område eller en annen persons

eiendom. Dersom kun en helt uvesentlig del fanges opp, vil overvåkingen likevel kunne tillates.

Det er ikke lov til å overvåke områder hvor det foregår allmenn ferdsel. Selv om man er grunneier kan en altså ikke fritt filme turgåere eller badende på sin egen eiendom.

Arbeidsplassen

En arbeidsgiver kan overvåke sine ansatte med kamera bare dersom han har et særskilt behov. De ansatte skal i så tilfelle være informert på forhånd om at overvåkingen finner sted.

I vurderingen av om kamera skal settes opp, skal det også legges vekt på om de ansatte samtykker i overvåkingen. Dersom formålet er å ivareta de ansattes helse og sikkerhet,

vil overvåkingen normalt være tillatt. Det vil da settes krav til at arbeidsplassen vurderes til å ha en spesielt høy sikkerhetsrisiko. Steder der det drives risikofylt produksjon, eller hvor det er store sjanser for ran, slik som banker og postkontorer, er gode eksempler.

Overvåking kan også godtas dersom du skal motvirke straffbare handlinger fra utenforstående. Dette vil likevel kun gjelde på de konkrete områdene hvor det er en særskilt risiko for dette, slik som steder der kontanter håndteres eller der pengeskap er plassert.

IKKE EN FULLSTENDIG OVERSIKT

Dette er ikke ment som en fullstendig oversikt, og det vil finnes ulike typer områder som ikke er nevnt her. De samme vurderingene skal likevel alltid ligge til grunn når det avgjøres om man kan eller ikke kan overvåke et bestemt område.

Til sist vil overvåking kunne tillates dersom formålet er å motvirke straffbare handlinger fra de ansatte selv, for eksempel underslag og svinn. Her vil det stilles krav til at virksomheten har påvist at slik aktivitet foregår, og til at underslaget eller svinn er av et visst omfang.

Borettslag

I borettslag eller andre boligselskap skal all form for kameraovervåking være vedtektsfestet. Dette innebærer at saken legges frem på et allmøte, en generalforsamling eller lignende, og at vanlige vedtektsbestemmelser gjelder.

Porttelefoner med kamera defineres som kameraovervåking og omfattes derfor av reglene.

Butikker og bank

I publikumsområder i blant annet butikker, kiosker, bensinstasjoner, banker og postkontorer vil publikums behov for diskresjon vanligvis være lavt, og det er sjelden at det som registreres gjennom overvåking vil føles krenkende. Disse områdene kan derfor overvåkes dersom virksomheten har et klart behov for å beskytte seg mot ulike typer kriminalitet.

Utsteder

Med utsteder menes restauranter, barer, nattklubber og lignende. På disse områdene vil publikum ofte ha en høyere forventning til diskresjon, og opplysningene som registreres vil kunne føles sensitive for den overvåkede. Det skal derfor gode argumenter til for å kunne foreta overvåking på denne typer steder.

Overvåkingsutstyr som aktiviseres i helt spesielle tilfeller, for eksempel i forbindelse med truende situasjoner, vil likevel være akseptable ut i fra sikkerhetshensyn.

Helse og velvære

Overvåking på steder der publikum normalt forventer diskresjon, slik som legekontor, treningsstudio, badebasseng eller lignende, vil normalt ikke være i tråd med regelverket. Dette fordi opplysningene som registreres, ofte vil være ekstra følsomme for publikum.

Dersom det ligger helt spesielle sikkerhetshensyn til grunn, for eksempel ved overvåking av bassenganlegg, vil overvåkingen kunne være akseptabel, men som hovedregel skal dette ikke skje.

Overvåkingen skal i disse tilfellene kun være et supplement til, og ikke i stedet for, vanlige vakter.

Offentlige områder

Private aktører kan i utgangspunktet ikke overvåke offentlige områder. Med offentlige områder menes her veier, gater, offentlige plasser og lignende. Offentlige områder kan derfor i hovedsak kun overvåkes av offentlige myndigheter.

Transport

I transportmidler som buss, tog, drosjer og ferger vil folk i varierende grad føle seg i en nærmest privat situasjon, og kravet til diskresjon vil være relativt høyt. Dette gjør at kameraovervåkingen normalt bare vil være tillatt dersom den skal ivareta passasjerenes eller sjåførens sikkerhet. Kameraene bør derfor kun fange opp problemområdene og ikke hele området. Overvåkingen bør også, dersom det er gjennomførbart, legges til de tidspunktene da behovet er til stede, og ikke foregå kontinuerlig.

Ikke identifisering

Bruk av webkamera og publisering på Internett er lov så lenge personene som fanges opp ikke lett kan identifiseres. Å legge ut bilder på nett som for eksempel viser oversikt over offentlige områder er derfor lovlig.

4

er du klar over pliktene som følger med overvåkingen?

Ofte kjenner ikke de som driver med kameraovervåking til pliktene som følger med.

Det er ironisk at de som overvåker andre for å forhindre straffbare handlinger, faktisk ofte bryter lover og regler selv.

Om du ikke kjenner dine plikter og ikke gjennomfører dem på en tilfredsstillende måte kan du i verste fall komme i både straffe- og erstatningsansvar.

Skal varsles tydelig

All overvåking skal tydelig varsles slik at alle som overvåkes er klar over at dette faktisk skjer. Det skal gå fram av informasjonen hvem som er ansvarlig for overvåkingen, og hvilken type overvåking det er snakk om. Informasjonen er helt nødvendig for at overvåkingen skal kunne virke forebyggende. Skjult overvåking er ikke tillatt.

Meld fra til Datatilsynet

Alle som driver kameraovervåking skal melde fra om dette til Datatilsynet før oppstart. Meldingene brukes blant annet til å skaffe oversikt over hvor mange som driver med slik overvåking, og for å kunne føre tilsyn med at reglene overholdes. Datatilsynet har et eget skjema som skal brukes til dette. En melding er gyldig i tre år, deretter må man melde overvåkingen på nytt.

Opptak skal sikres

Oppbevaringen av informasjonen må være sikker. Opptak på filmruller, videobånd, disketter, cd-plater eller lignende bør derfor oppbevares i et låst skap. Ved digitale kameraovervåkingssystemer er utfordringene større fordi teknologien gjør det lettere å misbruke opptakene. Tilgangen til opptakene må sikres både fra datamaskinen de er lagret på og fra eventuelt tilknyttede nettverk. Overføringen av bilder mellom kamera og sentralt utstyr må også sikres.

Alle typer opptak er konfidensielle, og kun de som har saklig behov for det skal ha tilgang til dem. Tilgangen bør derfor begrenses til den sikkerhetsansvarlige.

Sletting

Alle opptak skal slettes når det ikke lenger er en saklig grunn for å oppbevare dem, og senest sju dager etter opptak. Dersom det er sannsynlig at opptakene vil bli utlevert til politiet i forbindelse med etterforskning, kan opptakene oppbevares i inntil 30 dager. Opptak fra bank eller postlokaler kan oppbevares i inntil tre måneder.

Utleveres kun etter samtykke

Ingen opptak kan leveres ut eller vises til utenforstående uten at den som er med på opptaket samtykker. Det er dermed ikke lov til å legge opptak direkte ut på et nettsted uten samtykke fra alle som kan identifiseres på opptaket. Unntak fra denne regelen gjelder utlevering til politiet.

5

benytter du den minst krenkende formen for overvåking?

Når du så har vurdert punktene foran, er det viktig å huske at du alltid skal velge den minst inngripende formen for kameraovervåking.

Det finnes ulike overvåkingsformer som kan bidra til at situasjonen blir minst mulig krenkende for den som overvåkes, og at potensialet for misbruk begrenses.

Overvåking uten opptak

Det er i mange tilfeller ikke nødvendig å gjøre opptak. Ofte er det nok med en monitor som viser hva som skjer. Monitorering uten opptak oppfattes vanligvis som mindre krenkende for den som overvåkes enn om det blir gjort opptak.

Ikke zome uten god grunn

Hovedregelen er at overvåkingskameraenes vinkel skal vise gjenstander heller enn personer. Om målet med overvåkingen er å avsløre butikknasking bør kameraene for eksempel ikke monteres slik at de også fanger opp de ansatte i en butikk.

Selv om det finnes utstyr som gjør det mulig å zome, må du ha en saklig begrunnelse for å benytte deg av dette, og utstyret må brukes forskriftsmessig. Det er i dag enkelt å skaffe kamerautstyr som kan zome inn på ulike objekter. Du bør likevel unngå å installere utstyr med overvåkingsmuligheter det ikke er behov for å ta i bruk, fordi potensialet for misbruk er stort.

Unngå dummyer

Med dummy menes her innretninger som gir inntrykk av at det forekommer kameraovervåking, men som i virkeligheten er ubrukelige eller frakoblet. I enkelte tilfeller har dummyer blitt installert på områder hvor reell overvåking ikke er tillatt, slik som toalett eller solarium. På grunn av den belastningen dette kan være for enkelte, vil Datatilsynet i slike saker be om at dummyene fjernes. Skilting som viser at det foregår overvåking, mens det i realiteten er dummyer som er satt opp, skal heller ikke forekomme.

Færrest mulig kameraer

Det skal alltid benyttes færrest mulig antall kameraer. Om du for eksempel skal overvåke en dør vil det i de aller fleste tilfeller være nok med kun ett kamera. Dessuten bør det kun overvåkes i de periodene det er behov. Det vil for eksempel si at om man driver et utested og har et saklig behov for å overvåke køen utenfor, bør overvåkingen kun foregå i tidsperiodene hvor det faktisk er kø.

Sjekkliste

Dette bør du gå igjennom før du setter opp kamera

Er du klar over pliktene som følger med overvåkingen?

Du skal melde fra til Datatilsynet før du setter i gang.

Skjult overvåking er forbudt, og all overvåking skal merkes tydelig.

Det er ikke lov til å levere ut eller vise opptak til utenforstående uten at de som er med på opptaket samtykker.

Opptakene skal oppbevares på et sted som er utilgjengelig for uvedkommende, og slettes når det ikke lenger er saklig grunn for å oppbevare dem, senest sju dager etter opptak.

Er overvåkingen virkelig nødvendig?

Er gevinsten ved å overvåke større enn den integritets-krenkelsen den enkelte vil bli utsatt for ved å bli overvåket?

Dersom overvåkingen ikke er nødvendig, er den heller ikke lovlig.

Har du overveid alle andre alternativer?

Har du vurdert alternative løsninger slik som endret og økt lyssetting, vakt hold eller endret bruk av problemområdene?

Kameraovervåking bør alltid være siste utvei for å løse et problem.

Er det lovlig å overvåke området?

Det er aldri lov til å overvåke andre:

- i deres egne private hjem.
- i det som oppleves som en hjemlig eller privat situasjon, slik som et hotellrom, toalettrom, avkleddingsgarderober og prøverom.

Det er ikke lov til å overvåke egen privat grunn dersom du samtidig fanger opp offentlige områder, eller det er allmenn ferdsel der.

Det er ikke lov å overvåke på steder der publikum normalt forventer diskresjon, slik som legekontor, treningsstudio, badebasseng eller lignende uten at det ligger helt spesielle sikkerhets-hensyn til grunn.

En arbeidsgiver kan overvåke sine ansatte dersom det er et særskilt behov. Det kan for eksempel være for å motvirke straffbare handlinger eller å ivareta de ansattes helse og sikkerhet.

I borettslag eller andre bolig-selskap skal all form for kamera-overvåking være vedtektsfestet.

Publikumsområder på utsalgs- og servicesteder kan overvåkes dersom virksomheten har et klart behov for å beskytte seg mot ulike typer kriminalitet.

På utesteder som restauranter, barer og nattklubber skal det helt spesielle sikkerhets-hensyn til for å foreta overvåking.

Offentlige områder slik som veier, gater og åpne plasser kan i utgangspunktet bare overvåkes av offentlige myndigheter.

Benytter du den minst krenkende formen for overvåking?

Kan du svare JA på de fire punktene ovenfor, så husk til slutt at du alltid skal benytte den minst krenkende formen for overvåking!

Dette vil for eksempel si at du alltid skal benytte færrest mulig antall kameraer, og heller filme gjenstander enn mennesker. Opptak kan ha et stort misbrukspotensial, så overvåking uten lagring bør så langt det er mulig brukes.

Datatilsynet

POSTBOKS 8177 DEP

0034 OSLO

TELEFON 22 39 69 00

FAKS 22 42 23 50

POSTKASSE@DATATILSYNET.NO

WWW.DATATILSYNET.NO

DESIGN: COX DESIGN

FOTO: COX/WERNER ANDERSON

TRYKK: RK GRAFISK

JULI 2004

Dette er lovteksten

Personopplysningsloven

Kapittel VII. Fjernsynsovervåking

§ 36. Definisjon

Med fjernsynsovervåking menes vedvarende eller regelmessig gjentatt personovervåking ved hjelp av fjernbetjent eller automatisk virkende fjernsynskamera, fotografiapparat eller lignende apparat.

§ 37. Virkeområde

Reglene i §§ 38-41 gjelder for all fjernsynsovervåking. Det samme gjelder § 8, § 9, § 11, § 31 og § 32. Fjernsynsovervåking som har som formål å avdekke opplysninger som nevnt i § 2 nr 8 bokstav b, er likevel tillatt, selv om vilkårene i § 9 første ledd ikke er oppfylt.

Når billedopptak fra fjernsynsovervåking lagres på en måte som gjør det mulig å finne igjen opplysninger om en bestemt person, jf. § 3 første ledd, gjelder også lovens øvrige bestemmelser.

Konsesjonsplikten etter § 33 gjelder likevel ikke for slik fjernsynsovervåking som har som formål å avdekke opplysninger som nevnt i § 2 nr 8 bokstav b.

§ 38. Grunnkrav til overvåking

Fjernsynsovervåking av sted hvor en begrenset krets av personer ferdes jevnlig, er bare tillatt dersom det ut fra virksomheten er et særskilt behov for overvåkingen.

§ 39. Utlevering av billedopptak gjort ved fjernsynsovervåking

Personopplysninger som er innsamlet ved billedopptak gjort ved fjernsynsovervåking, kan bare utleveres til andre enn den behandlingsansvarlige dersom den som er avbildet samtykker eller utleveringsadgangen følger av lov. Billedopptak kan likevel utleveres til politiet ved etterforskning av straffbare handlinger eller ulykker hvis ikke lovbestemt taushetsplikt er til hinder.

§ 40. Varsel om at overvåking finner sted

Ved fjernsynsovervåking på offentlig sted eller sted hvor en begrenset krets av personer ferdes jevnlig, skal det ved skilting eller på annen måte gjøres tydelig oppmerksom på at stedet blir overvåket og hvem som er behandlingsansvarlig.

§ 41. Forskrifter

Kongen kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om fjernsynsovervåking og billedopptak i forbindelse med slik overvåking, herunder om sikring, bruk og sletting av billedopptak gjort ved fjernsynsovervåking og om innsynsrett for den som er overvåket i de deler av billedopptakene hvor han eller hun er avbildet. Det kan også gis forskrift om at billedopptak kan utleveres utover det som følger av § 39.

« Det er i dag ingen som påtar seg nøkternt og objektivt å måle virkningene av den ekspanderende kameraovervåkingen. Det kan tenkes at forventningene ikke innfris. I så fall har vi gitt fra oss en bit av vår private sfære – uten å oppnå noe som helst. Noe større skepsis burde overveies før hele nasjonen går til filmen... »

GEORG APENES, DIREKTØR I DATATILSYNET

www.datatilsynet.no